

Emléktábla, tölgyfakereszttel

Csáth Géza ma is jelöletlen sírban nyugszik a szabadkai Városi Temetőben, eddig az anyaországban emléktábla sem idézte írói nagyságát

Goldmark Károly Sába királynője című operája egyik áriájának dallamai töltötték be a teret nemrégiben **Taschner Barna** előadásában a valamikori budapesti Elme- és Idegkórtani Klinika belső kertjében. Az a mű csendült fel, amelyet rokonok feljegyzései alapján Csáth Géza is hegedült utolsó napjaiban a bajai kórházban. Az író-orvos végrendeletében utolsó óhájáról is szólt: sírján álljon nagy, feketére pácolt tölgyfakereszt, melyre Weiner Leó Chopin emlékére írt művének utolsó öt ütemét vessék. Kívánságának teljesítésére nem került sor. Csáth ma is jelöletlen sírban nyugszik a szabadkai Városi Temetőben. Magyarországon semmi sem viseli a nevét, eddig az anyaországban emléktábla sem idézte írói nagyságát. Halálának 86. évfordulójára azonban – magánkezdeményezésnek köszönhetően –, már egy emléktábla előtt tisztelegthetett az utókor. Az emléktábla, a szombathelyi **Marosits József** szobrász és grafikusművész alkotása a pesti klinika egyik vakablakában kapott helyet. Az író arcképe, egy feketére pácolt tölgyfakereszt-applikáció és a szeretett zenemű ütemei keretezik az író-orvos-zenei emléktábláját.

Csáth a középiskola elvégzése után a budapesti Orvosi Egyetemen folytatta tanulmányait, majd kisebb-nagyobb megszakításokkal 1913-ig a mai SOTE Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika helyén álló gyógyintézetben élt és dolgozott. Végrendeletében arról is rendelkezett, hogy halála után szívét, máját és az agyát mihamarabb juttassák el korábbi munkahelyére, majd vessék vizsgálat alá.

Az emléktábla

gen elhangzott **dr. Tringer Lászlónak**, a klinika egykori igazgatójának köszöntőbeszéde, majd **Szakolczay Lajos** író-kritikus a Magyar Írószövetség nevében helyezett el koszorút, **Varga Tamás** tanár úr, a szombathelyi Gothard Jenő Általános Iskola igazgatóhelyettese pedig magánsze-

Kevesen vettek részt az emléktábla leleplezésén

Az agysebésznek nem sikerült megvizsgálnia a művész agyát, így a szervet az orvos-barát a klinika kertjébe temette el. Oda, ahová most a Csáth Géza-emléktábla is került.

„*Jó orvos csak igazi emberséges ember lehet. S ha egész ember, akkor nemcsak a betegséget látja a betegben, hanem embertársát is a foglalkozásával, múltjával, sorsával, reményeivel, jövőjével együtt. Aki hozzánk fordul, a legszemélyesebb érdeklődésünkre kell fogadnunk, úgy szólván már nyomban barátunkká kell tennünk és az egész további életére (ha csak egyszer láttuk is) egy bizonyos erkölcsi segítségben, protekálásban kell részesítenünk*” – idézte Csáth szavait nyitó és köszöntőbeszédében **Kéner Balázs** fiatal újságíró, az emléktábla és az avatóünnepség ötletadója és megvalósítója. A Csáth-rajongó és -kutató komolyan vette a művész végrendeletét. Több éves lelkes kutatómunkája jóvoltából (újra)értelmezte az alkotó életművét, felkereste életének állomáshelyeit, családjával, kutatóival ismerkedett, és megfogalmazódott benne: támogatókat keres ahhoz, hogy törlesszen valamit a komoly adósságból, és méltó emléket állítsa a szerette tisztelt irodalmi nagyság előtt. Kéner Balázs azon értelmezői közösség nevében szólalt meg a legerőteljesebben, amely maradandó irodalmi értékek tartja Csáth írói életművét. A művek értelmezése változik, az is, hogy egy-egy értelmezői közösség mit őriz meg,

melyként és önkormányzata nevében helyezte el a kegyelet virágait. **Németh Ádám** zenész előadásában a népies irodalomtisztelő közönség **Weiner Leó** Chopin emlékére című alkotását élvezhette, az avató zárórésében pedig a jelenlévők egy tölgyfacsemetét ültettek a klinika kertjében Csáth Géza emlékére.

„*És mikor este lett, mindenki lenyugodott, és az ünneplők messze a kocmákban ittak, a poeta odament a nagy költő szobra elé és jól látta, hogy arcához emeli egy pillanatra a kiterjesztett kezét és letöröl onnan egy érc-könnyet.*”

Ezt írta Csáth Géza 1905-ben, az Utókor című novellájában – emlékezett Kéner Balázs az avatóünnepség keretében. Hát én remélem, folytatta, ha egy poeta majd az avató után ideáll az emléktábla elé, akkor nem azt látja, hogy Csáth arcához emeli kezét, és letöröl onnan egy érc-könnyet. Vagy ha mégis, akkor a boldogságtól.

Vajdaságból, Csáth Géza származási helyéről nagyon kevesen vettek részt az emléktábla-leleplezésének eseményén. **Beretka Katinka** egyetemi hallgató, aki Kéner Balázs jó barátjaként, irodalomértő fiatalként lelkesen segítette az újságíró vajdasági kutatómunkáját is, jelen volt. Ő számolt be lapunknak az emléktábla-avató mozzanatairól, idézte fel annak ünnepi voltát. Köszönet érte.

■ SZABÓ Anikó

11. JAZZ, IMPROVIZATÍV ZENE

Zenekultúrák találkozása

Különös varázsa van a hangulatos kisvárosok zenei fesztiváljainak. Amikor például, a múlt század huszas éveiben az alapítók – közöttük a neves zeneszerző, Richard Strauss –, létrehozták a világhírű Salzburgi Fesztivált azzal indokolták meg választásukat, hogy távol a metropolisok zajától a festői szépségű környezetben kerülhet a művészet igazán az alkotók és a közönség érdeklődésének középpontjába. Nem tévedtek, mert a Mozart-város lakói szívvel-lélekkel magukévá fogadták és ma is nagy becsben tartják a látogatók ezreit vonzó, színvonalas nyári játékokat.

Magyarok számára is megvan ez a különös varázsa. Bizonyára az emberek vendégszeretete, szívvel-kegyelettel és a művészetek iránti fogékonysága miatt érzik magukat a fesztiválok látogatói olyan kellemesen. És persze a Tisza-parti tájak csendes szépsége miatt. A művész is, aki ha egyszer ott járt, mindig szívesen visszatér, hogy az oldott, szinte családias légkörben barátkozhasson vendéglátóival és művésztársaival. Az évek folyamán a jazz- és improvizatív zene világhírű kiválóságai léptek itt esztékiént dobogóra és folytatták hajnalig a közös muzsikálást a zenerajongók örömeire.

Az egyre nehezebb gazdasági helyzetben a szervezőknek rendkívül nagy erőfeszítéseket kellett tenniük, hogy az idén is így megrendezzék a hagyományos találkozót és lehetővé tegyék, hogy a fesztiválra szeptember 7-e és 10. között olyan nagyszerű művészek jöhessenek el, mint **Szabados György** és a kibővített MAKUZ zenekar, **Nagy József** és **Vladimir Taraszov**, **Szabó Sándor** gitárművész, **Tűzkő Csaba** és kvintettje, a **Bolyki Brothers** vokális kvartett és a záróest eminens vendége, **Archie Shepp** szaxofonos, aki a **Dresch-kvartettel** lépett fel.

Az első két nap egész estét betöltő, gondolatébresztő programjairól már beszámoltunk olvasóinknak. Szabados Sztartárszene királyunk, a Nap tiszteletére című impresszív alkotását és Nagy József Utolsó tájkép című emlékeztető multimediális előadását, amelyet a kiváló ütőssel, **Vladimir Taraszov** mutatott be, a fesztivál harmadik napján egy ötletesen szerkesztett változatos mozaik követte. Először **Szabó Sándor** budapesti gitárművész játszott válogatást saját szerzeményeiből. A bariton gitár, amelyen az utóbbi években játszik, magyar gitárnak nevezi. Puhán szóló hangszeren kifinomult zenei érzékkel és kitűnő technikával szólaltatta meg a magyar és az egyetemes zenei örökségből merítő egyéni hangú kompozícióit. Utána **Tűzkő Csaba** szaxofonos kvintettjét hallottuk. A 2002-ben alakult együttes (**Tűzkő Csaba** és **Bede Péter**, szaxofon, **Lukács Miklós**, cimbalom, **Szanday Mátyás**, nagybőgő és **Mohay András**, dobok) műsorszámait a magyar és a környező népek eredeti dallamai és ritmusai ihlették. Sajátos jazz-zenét játszanak. Előadómódjukat a hangulati sokrétűség, a bravúros virtuozitás és a jól

méretezett, izléses improvizálás jellemezte. A program harmadik részében a Bolyki testvérek (**András**, **György**, **László** és **Balázs**) vidították fel a közönséget. A roppant rokonszenves vokális kvartett tagjai kitűnő gospel-interpretációkkal és briliáns zenei paródiákkal szereztek nemzetközi hírnevet. Közvetlenségükkel, szellemes kommentárjaikkal és megnyerő énekművészetükkel Magyarokán is osztatlan sikert arattak.

A záróest különleges eseménye az amerikai néger improvizatív dzsessz legendás híru egyénisége, **Archie Shepp** vendégjátéka volt, aki a budapesti **Dresch-kvartettel** (**Dresch Mihály**, fúvóhangszerek, **Lukács Miklós**, cimbalom, **Szanday Mátyás**, nagybőgő és **Baló István**, dobok) adott közös koncertet. Fellépésüket a két zenész korábbi együttműködése előzte meg, a többi között a **Hungarian Bebop** című CD produkciója, amelyre egy Shepp-szerzemény kivételével, **Dresch** kompozíciói kerültek.

„Óriási megtiszteltetés – mondta erről a lemezről **Dresch Mihály** – hogy **Archie Shepp** hajlandó volt darabjainkat játszani, hiszen nem öröközöket adtunk elő. Annak nem sok értelmét láttuk, ahhoz ő sokkal jobb zenészeket állíthat ki. Ettől lesz ez más, mint a többi Shepp-lemez – ezt mondta ő is.” A különböző kultúrák találkozásának, a vidékünkön is oly sokat emlegetett együttélésnek egy csodálatos egyszerűséggel megnyilvánuló példája volt ez a fesztiváli zárókoncert. Egymás egyéniségét őszintén méltányoló spontán összjáték alakult ki, amely éppen attól vált rendkívüli zenei

Archie Shepp

eseményre, hogy mindenki megőrizte-megőrizhette saját művészetének meghatározó jellegzetességeit. Shepp meleg tónusával, remek improvizáló készségével és jellegzetesen színezett lezser énekével **Dresch** élesebb, konkrétabb előadasmódja párosult. Élmeny volt hallgatni a két vezető művész és a hozzájuk nagyszerűen illeszkedő **Lukács**, **Szanday** és **Baló** rögtönzött szólóit és megfigyelni azt az érzékeny, őszintén azonosulási hajlamot, amellyel az est folyamán a zenészek fokozatosan megközelítették egymás játéktílusát. Mintha Shepp szoprán-szaxofonja élesebben, **Dresch** puhábban kezdett volna szólani és mintha az egész együttes játéka is még simulékonyabbá, önfeledtebbé vált volna.

■ PÁNDI Oszkár

A kecske, a káposzta és a Sterija Játékok

Színházi berkekben eltérőek a vélemények arra vonatkozóan, hogy mikor jó egy fesztivál? Amikor egy személy nyomja rá bélyegét és egyféle elképzelés alapján történik a meghívott darabok kiválasztása, vagy amikor azt egy több tagból, különböző esztétikákat képviselő egyének kompromisszum-megoldásának eredményeként, egy erre kinevezett testület dönti el mely előadásokat bírálja el a zsűri, nézhet meg a közönség. Mindkettőre van példa a színházi fesztiválok világában. Az avignoni színházi fesztiválon évente váltakoznak a művészeti vezetők. Jövőre mint tudjuk **Nagy József** rendező, koreográfus határozza meg az Avignoni Fesztivál arculatát (tavaly **Thomas Ostermeier**, idén pedig **Jan Fabre** volt), de például a kisvárdai fesztiválnak **Szűcs Katalin** Ágnes és **Dervey Nagy** Adrienne a művészeti tanácsadó párosa az utóbbi években, nagy közelebbi példát vegyünk.

A példálózás pedig csak azért, mert az utóbbi két hétben aktuális **Sterija Játékok** körül kialakult szakmai és politikai vita a hazai dráma színházi fesztiváljának művészeti vezetője/i és szelektora kérdésében alakult ki. Újvidék városi művelődési ügyekesi **Radovan Jokić** Újvidék képviselő-testületének kultúrával megbízott tagjával az élen, alapítói joga szándékoztak leváltani a **Sterija Játékok** igazgatóját **Mirjana Markovinović** és az egy személyben a művészeti vezetői és szelektori tiszte betöltő **Ivan Medenicát**, hogy az igazgatói posztra **Miroslav-Miki Radonjić**ot nevezzék ki, a szelektor munkáját pedig egy művészeti tanács lássa el. A hír fölháborodást keltett a belgrádi és szerbiai színházi és kultúrélet tekintélyes képviselői körében.

Majd a kecske is jóllakott és a káposzta is megmaradt alapon keddőtől mind a három név a **Sterija Játékok**hoz fűződik. Mégsem váltották le **Ivan Medenicát** a játékok szelektori posztjáról, erősítette meg **Maja Gojković** Újvidék polgármester asszonya (ezek szerint mégis nagy nyomást gyakorolhattak rá a tartományi, köztársasági minisztériumi körökből, hogy megmástitotta a városi képviselő-testület művelődéssel megbízottjának döntését). De azért **Miroslav-Miki Radonjić**ot is ünnepélyes keretek

között új igazgatónak nevezték ki. Kérésére pedig **Mirjana Markovinović** sem tesz ki az intézményből (bár a polgármester asszony bizalmatlanságát fejezte ki eddigi vezetését illetően), ezentúl a főtitkár tisztségét tölti majd be.

Az említett keddi ülésen, melyen jelen volt **Dragan Kojadinović** köztársasági művelődési miniszter, **Maja Gojković** Újvidék polgármester asszonya és **Radovan Jokić** Újvidék képviselő-testületének kultúrával megbízott tagja állítólag a legapróbb részletekig megbeszéltek, kinek mi a hatás- és feladatköre, hogyan is fog kinézni az idei színházi fesztivál. **Medenica**, aki marad a művészeti vezető és szelektor egy személyben azt nyilatkozta, hogy az általa a korábbi években kidolgozott koncepció marad. Mindezen hír ellenére azért engedjék meg, hogy szeptikus legyek a harmonikus, együttes munkát illetően. Mert **Jokić** azért szándékozta leváltani **Medenicát**, mert asztalán hevert egy szerinte sokkal jobb elképzelés a fesztivál megrendezéséről, koncepcióját, szelektációját illetően. Az amit **Miroslav-Miki Radonjić** vett papírra és csúsztatott az orra alá. Minden logika szerint a jobbiként, színvonalasabbnak bejelentett új elképzelés eltér a **Medenica** által az utóbbi években kirajzolódott koncepciótól. Kettőjüknek ezentúl szorosan kell együttműködni, és mivel egyikük az igazgató, a másik pedig a szelektor, akkor valakinek bizonyára kompromisszumot kell kötnie, fel kell adnia elképzeléseit. De, akkor milyen is lesz a jövőben a **Sterija Játékok**? **Medenica**-féle és a világ felé nyitó, vagy **Radonjić**-féle és elsősorban a szerbiai előadásokra alapozó fesztivál? Az új igazgató ugyanis többek között azt rótta fel az újvidéki hazai dráma fesztiváljának, hogy szelektációjában azokat a színházakat mellőzi, melyeknek köszönhetően az elmúlt nehéz, a kultúrának egyáltalán nem kedvező évtizedekben egyáltalán fennmaradt a színházi élet, még ha olyan amilyen is.

A válasza csak jövő év május végéig kell várni. Akkor rendezik meg ugyanis ismét a **Sterija Játékok**at.

■ SZÁNTÓ Márta